

KRABBAMEINSFELAGIÐ

ÁRSFRÁGREIÐING | 2019

Krabbameinsfelagið

Grønlandsvegur 58
Postboks 1216
110 Tórshavn
Telefon: 31 79 59
Heimasíða: www.krabbamein.fo
T-postur kmf@krabbamein.fo

Dagligur leiðari:

Jansy Gaardlykke

Ráðgevandi sjúkrarøktarfrøðingur:

Sólrun Jacobsen

Skrivstova:

Poula Norðbúð

Nevndin í Krabbameinsfelagnum

Formaður: Durita Tausen

Næstformaður

& kassameistari: Sonja Nielsen

Nevndarlimur: Magnus Magnussen

Nevndarlimur: Katrin Kallsberg

Nevndarlimur: Johan Poulsen

Tiltakslimur: Martin Joensen

Tiltakslimur: Elmar Ósá

Hjálpargrunnurin

Durita Tausen

Katrin Kallsberg
Jónvør Christiansen

Team Rynkeby Føroyar

Elmar Ósá

Katrin Kallsberg

Durita Tausen

Innihald

Fororð	1
Krabbameinsfelagið 40 ár	3
Ráðgeving - afturvendandi tiltøk og tilboð	4
Afturvendandi tiltøk	4
Virksemi hjá hjálparbólkunum – teim sjálvbodnu	7
Hugnaløtur og tiltøk	7
Stuðulsátøk, fundir, samstørv og annað virksemi í farna ári	8
Krabbameinsfelagið setti sjóneykuna á munnrøkt í samband við sjúku og viðgerð av krabbameini	8
Ár eftir ár - Metstórvur stuðul frá Team Rynkeby Føroyar	9
Grannakaffi er meira enn krónur og oyru.....	9
Gongu½maraton í Havn og Vágum.....	9
Spyr.fo og Krabbameinsfelagið halda fram við samstarvinum á fjórða ári	10
62°N longt og útvíðkað samstarvið við Krabbameinsfelagið	10
Føroyskur krabbameinslækni settur í fast starv á Landssjúkrahúsinum.....	10
Evropeiskt og norðurlandskt samstarv	10
HPV -koppseting – nú eisini til dreingir.....	11
Áheitan á Sirið Stenberg, landsstýriskvinnu í heilsumálum.....	11
Arbeiðsbólkur settur at gera hospice tilmæli.....	12
Nýtt tilmæli um palliatióin handað Kaj Leo Holm Johannesen, landsstýrismanni í heilsumálum	12
Fund við nýggja landstýrismannin í heilsumálum	12
Fundur við Landssjúkrahúsið um skurðviðgerð fyri bróstkrabba	12
Fundur við Landssjúkrahúsið um at fáa sett ein kliniskan sexolog.....	13
Nýggj krabbameinsætlan við í samgonguskjalið.....	13
Fíggjarligur stuðul og stuðul til gransking	14
Team Rynkeby Føroyar Grunnurin hjá Krabbameinsfelagnum – Fíggjarligur stuðul til álvarsliga sjúk børn.....	14
Stuðul til tvørfakliga útbúgving innan barnapalliatióin.....	14
Hjálpigrunnurin hjá Krabbameinsfelagnum.....	14
Krabbameinshagtøl.....	15

Fororð

370. So nógvir vóru krabbameinstilburðirnir í 2019. Hægsta talið nakrantíð. Í miðal ein tilburður um dagin.

Árini frá 2009 til 2017 var talið millum 200 og 250, og áðrenn tað var tað millum 150 og 200.

Hví er talið vaksið so nógv? Kanska tí vit liva longri. Kanska tí vit eru fleiri. Kanska tí vit liva øðrvísi. Ósunnari. Kanska tí tað ikki altíð verður gjørt upp líka. Brúka vit gransking úr øðrum londum, so kunnu vit siga okkurt um talið. Betri hevði verið, um vit við egnari gransking kundu sagt meiri. Nakað er granskað, og tíbetur er enn meiri á veg.

Í 2019 varð skjøtul settur á nýggja Ph.D. verkætlan um krabbamein í Føroyum. Endamálið er at lýsa krabbamein í Føroyum, bæði yvirskipað og eisini í smálutum. Eitt nú at kanna sambandið millum krabbamein og aldur, bústað, sosialar umstøður, broytingar gjøgnum tíðina, eru summar familjur serliga hart raktar. Eisini hevur barnakrabbi serligt fokus í hesi verkætlanini.

Granskingin fer vónandi at svara fleiri av spurningunum. Spurningum sum: hvat er serligt hjá okkum, hvør er í serligum vanda at fáa krabba, hví eru summi í størri vanda enn onnur? Og er okkurt serligt, vit kunnu og skulu gera at fyrbyrgja krabba?

Meðan vit bíða eftir føroyskum granskingarúrslitum, hvussu kunnu vit so tryggja, at talið ikki verður hægri og hægri?

Fyrbyrging er eitt týðandi stig. Størsta einstaka ávirkanin er tubbak. Jú fleiri tey verða, sum ongantíð festa sær í, jú nærri koma vit málinum at vinna á tubbakinum. Og tað gagnar, ikki bara í stríðinum móti krabba, men eisini ímóti fleiri øðrum hóttandi sjúkum. Har ber til at hyggja at royndunum úr øðrum londum, men tað krevur politiskan vilja og politiskar avgerðir at vinna tað stríðið.

Fyri hvønn einasta, sum sleppur undan at fáa boðini: “Tú hevur krabba”, er eitt stórt stig vunnið í stríðinum móti krabba. Vit fegnast tí um, at Løgtingið í 2019 gjørði av, at dreingir fáa bjóðað at verða koppsettir ókeypis fyri HPV. Gentur hava fingið tað bjóðað síðani í 2009.

At fáa staðfest krabbamein, so skjótt sum til ber, er eitt avgerandi stig fyri at basa krabbasjúkuni. Heilsuverkið bjóðar kanningar fyri bróstkrabba og lívmóðurhálskrabba. Spurningurin er, um næsta stigið ikki er at kanna fyri tarmkrabba.

Í 2019 var tilmæli um palliatiónum handað Kaj Leo Holm Johannesen, landsstýrismanninum í heilsumálum. Sirið Stenberg setti skjøtul á tað arbeiðið, tá ið hon var landsstýriskvinna. At politiski myndugleikin setur arbeiðsbólk at gera eitt tilmæli, tað er gott. Sitandi samgonga hevur gjørt av, at nýggj krabbameinsætlan skal gerast. Tað er eisini gott.

Tað er bara tað: so at siga einki, kemur av sær sjálvum. Og meðan tilmælið um palliatiónum liggur í eini skuffu, og ein nýggj krabbameinsætlan er onkustaðni í politisku knokkunum, verða alsamt fleiri, sum fáa staðfest krabba og tíverri verða eisini nøkur teirra álvarsliga sjúk av krabba.

Skulu vit fyrbyrgja krabba, staðfesta sjúkuna sum skjótast, geva bestu viðgerð og gera umstøðurnar hjá teimum, sum rakt verða, so góðar sum til ber – ja, so krevst politiskur vilji, politisk raðfesting og politiskar avgerðir. Vit seta okkara álit á, at samgongan fer undir tað, sum hon hevur sett á blað í samgonguskjalinum. Og í hesum mánaðinum heldur enn í næsta mánaði.

370. Hvørt einasta tal er eitt fólk, sum fekk boðini: tú hevur krabbamein. Og ikki bara tað fólkíð. Eisini familjan. Tey nærmastu og kenningar. Maki, foreldur, børn, vinfólk, grannar, starvsfelagar.

Tá ið tú fært slík álvarslig boð, hevur tað alt at siga at hava góðar stuðlar. At fáa hjálp. At fólk eru um teg. Fakfólk og familja og vinfólk.

Uppgávan hjá okkum í Krabbameinsfelagnum er eisini at hjálpa. Tað fáa vit gjørt, tí onnur hjálpa okkum. Fólk sum stuðla við pengum. Sjálvboðin sum stuðla við tíð. Og myndugleikar sum lurta. Tað takka vit hjartaliga fyri.

Og tað er gott at kunna hjálpa. Sum felag, og eisini hvør einstakur okkara sum menniskja. William Heinesen fær seinasta orðið, har hann lýsir, at tað, at vera medmenniskja, er tað sum gevur meining í lívinum.

Tað einasta, sum kann verja tað hugsandi og leitandi menniskjað fyri fullkomnum høpissloysi, er tann hugsan, at vit eru medmenniskju.

Tað einasta, ið vit við vissu og á hvørjum degi verða mint á, er, at vit eru medmenniskju og búgva á gongustjörnuni jørðini.

Og tað einasta, sum kann gera okkum andliga og handliga opin og geva okkum ábyrgdarkenslu og á tann hátt geva lívinum meining, er tann hugsan, at vit eru medmenniskju.

Durita Tausen,

formaður í Krabbameinsfelagnum

Krabbameinsfelagið 40 ár

Í 2019 hevði Krabbameinsfelagið 40 ár baki. Øll árin síðan stovnanina hevur stórir partur av arbeiðinum hjá felagnum verið at hjálpa og vegleiða fólk, sum hava krabbamein og eisini teimum, sum varða av.

Meira enn helmingurin av teimum, sum fáa staðfest krabbamein, gerast frísk, tí fyrirbyrgjandi arbeiði ger mun, umframt at viðgerðin og viðgerðartilboðini gerast fleiri og betri. Visjónin hjá Krabbameinsfelagnum er, at gátan um upprunan til krabbamein verður loyst. Fyri at koma á mál við hesum, verður arbeiði miðvíst innan fleiri økir, so sum at færri skulu fáa krabbamein, fleiri skulu yvirliva og fleiri skulu liva eitt gott lív við og eftir sjúku. Hetta verður m.a. gjørt við, at vit veita stuðul til granskning, upplýsa um krabbameinssjúkur og fyrirbygging, ráðgeva og hjálpa fólk, ið eru rakt av krabbameini, teirra avvarðandi og teimum, ið hava mist.

Nógv fólk seta seg í samband við felagið, bæði tey sum eru ella hava verið sjúk, avvarðandi og onnur. Hetta ger, at felagið fær nógva vitan innan krabbameinsøkið, ið eisini verður nýtt í samskiptinum og samstarvinum við avvarðandi myndugleikar.

Krabbameinsfelagið fær sínar inntøkur frá limagjaldi og gávum. Limir, fyrítøkur, stovnar og onnur eiga stóra tækk fyri áhaldandi stuðul, ið er við til at tryggja at arbeiðið hjá felagnum kann halda fram. Krabbameinsfelagið verður stýrt av ein 5-mannanevnd, og á skrivstovuni eru trý fólk, eitt skrivustovufólk og tveir ráðgevandi sjúkrarøktarfrøðingar, ið hava ávikavist terapuetiska og palliativa eftirútbúgving. Eisini er ein sosialráðgevi knýttur at felagnum. Harafturat eru nóg sjálvboðin, sum øll árin hava stuðlað og gera eitt stórt sjálvboðið arbeiði. Tey nýta sína frítíð og leggja stóra orku í hetta virkseminum, sum er ein av berandi kreftunum í felagnum. Takkað verið stuðlunum og samstarvinum við teir, hevur Krabbameinsfelagið hesi 40 árin megnað at komið til úrslit, sum síggjast aftur innan krabbameinsøkið í Føroyum.

Krabbameinsfelagið fylgir væl við í tí sum hendir á krabbameinsøkinum, og roynir at gera sína ávirkan galdandi har tað er neyðugt, fyri at bøta um umstøðurnar hjá krabbameinssjúkum og teimum, ið varða av. Felagið hevur ígjøgnum øll árin havt gott samskipt og samstarv við politiska myndugleikan, heilsu – og almannaverk, kommunur, fyrítøkur og aðrar stovnar bæði í Føroyum og uttanlands. Vit hava havt gleði av at vera partur av arbeiðinum í nógvum málum, sum hava verið við til at ment krabbameinsøkið. Eitt nú at skipa føroysk krabbameinshagtøl, ið eisini eru komin við í norðurlandska hagtalsgrunnin Nordcan. HPV – koppseting, screening fyri lívmóðurhálskrabba og bróstkrabba, umframt krabbameinsætlan og hospice álit, ið seta út í kortið, hvussu krabbameinsøkið og palliativa økið eiga at skipast og betrast.

Felagið hevur gjøgnum árin fingið stóra vitan og nógvar royndir innan krabbameinsøkið, ið ger okkum betri før fyri at veita eina góða tænanastu. Vit stremba eftir at skapa ljós, vón og lívsmót, tá ið fólk koma í ta truplu støðu at fáa staðfest krabbamein og har sjúkan gerst ein stórir partur av lívinum. At vísa á glottar og at fáa hesar at víðkast mest móguligt, so vónin, ljósið og lívsmóti aftur kunnu spíra.

Krabbameinsfelagið arbeiðir á fleiri pallum. Óansæð um samskipti er persónligt, andlit til andlit, umvegis telefon, skrivligt ella elektroniskt, er okkara fremsta mál, at taka støði í góðum samskipti og tørvinum hjá okkara málbólki, fyri eisini at laga og menna okkara tænanastur og tilboð hareftir. Vit miða eisini alla tíðina eftir at skapa betri vitan millum fólk, og í samfelagnum sum heild, um krabbamein og fyrirbygging, umframt tey tilboð, sum felagið bjóðar, soleiðis at felagið á bestan hátt fær hjálpt øllum teimum, ið hava tørv á tí.

Ráðgeving - afturvendandi tiltøk og tilboð

Eins og undanfarin ár hevur Krabbameinsfelagið havt nógv samskipti og samband við fólk við krabbameini, avvarðandi og onnur. Harafturat er nógv virkseimi í felagnum og í ymsu bólkunum, ið tey sjálvbodnu standa fyri. Skipað hevur verið fyri fleiri tiltøkum, so sum fyrilestrum, hugnaløtum, innsavning og øðrum átøkum, umframt at vit hava eina breiða viftu av ymiskum tilboðum, ið øll eru ókeypiss.

Vit vegleiða, hjálpa, hava telefonviðtalur og beinleiðis samrøður við sjúklingar, familjur og avvarðandi. Sjúklingum og avvarðandi stendur eisini í boði at gerast partur av samtalubólkum og sjálvhjálparbólkum.

Umframt hetta vitja vit m.a. á stovnum, fyrirkum og skúlum fyri at kunna um Krabbameinsfelagið og veita hjálp og ráðgeving.

Vit hava eina heimasíðu: www.krabbamein.fo, facebook og Instagram, har vit leggja kunning út um øll okkara tiltøk og tilboð.

Afturvendandi tiltøk

Samtalubólkur fyri tey, sum hava mist makan

Tað kann vera sera trupult at koma gjøgnum sorgina, tá ið ein missir makan av krabbameini. At hitta onnur í somu støðu kann lætta um tunga, torføra og stundum einsliga stríðið at fóta sær aftur. Endamálið við at savna fólk, sum øll hava mist makan, er at geva tí einstaka móguleika at seta orð á og viðgera tær kenslur, tankar og trupulleikar, sum missurin av makanum gevur og hevur. Í gjøgnum samtalur við onnur í somu støðu, fáa styrki til at koma eitt fet víðari í lívinum. Bólkarnir í 2019 hava verið á vári og heysti. Umleið 6 til 8 fólk eru í hvørjum bólki. Tey hava verið saman 14. dag í 2½ tíma hvørja ferð, 7 ferðir í alt. Afturmeldingarnar hava verið sera jaligar. Fólk hava verið glað fyri at mótast og eftir lokið skeið, hava fleiri av bólkunum valt at halda áfram at hittast.

Samtalubólkur fyri fólk, sum eru sjúk av krabbameini

Í løtuni hava vit ein bólk fyri fólk, ið eru varandi sjúk og mótast tey umleið eina ferð um mánaðin. At vera sjúk/-ur og fáa viðgerð fyri krabbamein kann vera tyngjandi, ávirka dagligdagin og alla tilveruna. Viðgerðin hevur ofta árin við sær og sálarliga kann tað eisini vera torført. At hitta onnur í líknandi støðu kann vera ein góð hjálp og gera stóran mun. Royndirnar hjá okkum í Krabbameinsfelagnum vísa, at tað hjálpir at koma saman til prát og deila upplivingar, sum sjúkan førir við sær, umframt at fáa hjálp og stuðul frá hvør øðrum. Hetta minkar um óttan og kensluna av einsemi. Harafturat gevur bólkurin hvørjum einstakum íblástur at handfara ymiskar støður og fáa lættari greiðu á tí, sum bilgist innaní av kenslum og tonkum.

Skeið í hár-, húð- og andlitsrøkt fyri kvinnur við krabbameini

Body Shop í SMS skipar regluliga fyri skeiðum í hár-, húð- og andlitsrøkt. Umframt starvsfólk er eisini hárskeri við royndum í at gera hárkollar til staðar. Skeiðið er fyri kvinnur, sum nýliga eru farnar í viðgerð fyri krabbamein. Eisini hevur Body Shop afturvendandi vælveru kvøld fyri kvinnur, sum eru varandi sjúkar. Krabbameinsfelagið samstarvar við Body Shop og tekur sær av at lýsa og kunna um skeiðini, ið eru ókeypiss. Í 2019 vóru 3 skeið. Kvinnurnar, ið koma til skeiðini eru fegnar um móguleikan, at fáa upplæring og íblástur til at røkta húð og hár, umframt at læra at leggja make-up.

Persónligar samrøður og familjusamrøður

Vit bjóða fólki við krabbameini persónligar samrøður á felagnum ella heima, um ynski er um tað, eins og samrøður við familju og onnur avvarðandi. Familjusjónarhornið hevur stóran týðning í ráðgevandi arbeiðinum hjá felagnum. Tá ið ein í familjuni gerst sjúk/ur ella doyr, rakar tað alla familjuna, eisini børnini. Endamálið við familjusamrøðunum er at geva familjuni høvi at savnast um tað sum fyllir og er tungt at bera einsamallur. At fáa hjálp til at handfara truplar støður og seta orð á tað sum er gott og tað, ið er svárt, tungt og torført. Á henda hátt fáa tey hjálp til at stuðla og hjálpa hvør øðrum, umframt kensluna av at standa saman. Tað eru fleiri og fleiri, ið gera brúk av at koma til samrøðu. Okkara royndir eru, at fólk eru glað fyri at fáa henda móguleika, ið er ein góð hjálp og ger tey betur før fyri at handfara torfæru støðuna tey eru í.

Listterapi

Í 2019 varð aftur skipað fyri listterapi-skeiðum fyri fólki, sum hava ella hava havt krabbamein. Listterapiskeið eru tvær ferðir árliga, á vári og á heysti. Í 2019 var eisini skipað fyri skeiði í listterapi fyri fólki, sum eru varandi sjúk. Hetta er fyrstu ferð, at vit hava skipað fyri hesum. Royndirnar hjá Krabbameinsfelagnum vísa, at luttakarnir hava stóra gleði av at vera saman og - frítt og í trúnaði - deila tað, tey hava í felag. Á skeiðnum fáa tey - umframt at útrykkja seg í talu – høvi at brúka t. d. skrivning, tekning og máling. Tey verða vegleidd soleiðis, at tað verður so lætt sum gjørligt at koma í gongd við kreativu uppgávarnar, og hevur hetta higartil ikki verið nakar trupulleiki hjá nøkrum luttakara. Dentur verður lagdur á, at luttakarin skal føla seg so tryggan sum gjørligt, og at umstøðurnar eru fjálgar og hugnaligar.

Opið hús

Er eitt tilboð til fólk, sum hava ella hava havt krabbameini. Vit hava skipað fyri hesum tiltaki nakrar ferðir árliga. Endamálið er at geva fólki høvi at stökka inn á gólvið, fáa ein drekkamunn og eitt prát við onnur í somu støðu ella við starvsfólk á felagnum um tørvur er á tí. At hitta onnur í líknandi støðu kann gera stóran mun. Okkara royndir vísa, at tað hjálpir at tosa við onnur og seta orð á og deila ymiskar upplivingar. Hetta minskar um óttan, og lættari fæst greiða á kenslum og tonkum. Lívsmótið og lívgóðskan gerst størri, og dagligu avbjóðingarnar kunnu gerast lættari.

Sosialráðgevi

Tá ið krabbameinsjúka rakar, verða tann sjúki og tey avvarðandi eisini ofta rakt sosialt. Nógvir sosialir og fíggjarligir spurningar koma upp at venda. Tí bjóðar Krabbameinsfelagið ráð og vegleiðing frá einum sosialráðgeva. Tað eru fleiri, ið gera brúk av hesum móguleika.

Í 2019 vendu fólk sær í høvuðsheitum til sosialráðgevan, tí at inntøkugrundarlagið er hótt – antin tí tey eru uppsøgd úr teirra starvi, og uppsagnartíðin er við at renna út, ella tí veiting eftir sjúkradagpengalógini er um at vera uppi. Í onkrum førum verður vegleitt í at sækja um fyrítíðarpensjón, tí støðan tíanverri kann vera soleiðis, at viðkomandi ikki megnar at fara til arbeiðis aftur. Tey, ið móguliga ikki megnað at arbeiða fulla tíð vegna seinfylgjur av krabbameinssjúkuni, verða kunnað um móguleikan at koma í tillagað starv. Har útlitini eru góð fyri, at tey aftur komu í vinnu, men har tey ikki megnað hetta áðrenn uppsøgn fær virknað ella áðrenn 40 viku reglan í sjúkradagpenga-lógini ger seg galdandi, kann verða søkt um forsorgarveiting.

Sum heild bæta verandi sosialu skipanir í Føroyum um fíggjarligu fylgjurnar av sjúkuni. Tó metir Krabbameinsfelagið, at tað átti at verið arbeitt fram ímóti m.a. serligari reglu fyri tey, sum eru leingi sjúk, har útlit eru fyri, at tey kunnu koma í arbeiði aftur, so at tað ikki er neyðugt við eini uppsøgn. Eisini er tørvur á serligum reglum, soleiðis at avvarðandi kunnu vera um tann sjúka ella doyggjandi, eitt nú at vaksin børn kunnu vera um síni foreldur ella foreldur kunnu vera um síni vaksnu børn, t.v.s. eisini um børnini eru eldri enn 18 ár. Hetta vísti felagið eisini, tá felagið var á fundi við Elsebeth Mercedis Gulleygsdóttir, landsstýriskvinnuna í Almannamálum fyrst í januar mánaði 2020.

Rørslutilboð

Krabbameinsfelagið hevur eitt rørslutiltak í Havn, ið nevnist Firvaldar. Vant verður fríggjadag kl. 14.00 til 15.00 í fimleikarhøllini FIMI, ið hevur sera góðar umstøður. 5 hvørja viku bjóðar Krabbameinsfelagið ein drekkamunn aftaná venjing. Samanhaldið millum íðkararnar er sera gott og hava tey stóra gleði av at hittast hvørja viku. Í 2019 tóku tey stig til at fara ein væleydnaðan túr við Sólorku til Spania. Venjarin, Beinta Malena Sørensen, varð við á túrinum og skipaði fyri venjing 2 ferð um dagin meðan tey vóru burtur.

Krabbameinsfelagið skipar eisini fyri rørslutiltaki í Suðuroy, ið kallast Krabbagoggurnar. Seinastu árin hevur tiltakið verið í Pálshøll í Vági, men í 2019 varð hetta broytt til at vera í fimleikahøllini í Miðnámsskúlanum í Hovi. Har eru góðar umstøður og tað liggur væl fyri at hava børnini ella barnabørnini við. Vant verður mánadagar kl. 16.30 – 17.30. Venjari er Sára Olsen, fysioterapeutur.

Fimleikatilboðini í Havn og Suðuroy eru væl umtókt og eru tað fleiri og fleiri, ið gera brúk av hesum møguleika.

Rørsutiltøkini eru fyri øll, sum hava ella hava havt krabbamein og teirra avvarðandi eru vælkomin at luttaka. Dentur verður lagdur á venjingar, sum geva styrki og konditiún. Rørsla og styrkivenjing hava stóran týdning, bæði líkamliga og sálarliga. Ítróttur og rørsla betra um útlitini fyri at fáa heilsuna aftur, samstundis, sum tað gevur styrki at standa ímóti hørðu viðgerðini.

Krabbameinsfelagið arbeiðir eisini við at fáa rørslutiltøk at verða aðrastaðni í landinum. Vit hava havt samband við fleiri kommunur í Føroyum, um at samstarva um hesa uppgávu, umframt at felagið hevur sóknast eftir fysioterapeutum at vera venjarar. Enn eru vit ikki komin á mál, men vóna at farast kann undir venjingar í onkrum økjum eftir summarfrítíðina í 2020.

Sjúkrarøktarfrøðilesandi í starvsvenjing

Seinastu nógvu árin hava á hvørjum ári verið sjúkrarøktarfrøðilesandi frá Sjúkrarøktarfrøðideildini á Fróðskaparsetur Føroya í starvsvenjing í Krabbameinsfelagnum. Í 2019 vóru 4 lesandi, ið hesaferð skuldu hava fokus á heilsufremjandi og fyribyrgjandi sjúkrarøkt í samfelagsligum høpi, og skuldu skriva eina uppgávu útfrá teirra eygleiðingum á staðnum.

Vit eru fegin um at hava lesandi, ið á hendan hátt fáa innlit í arbeiði í Krabbameinsfelagnum og innan kabbameinsøkið. Tað gevur okkum nýggjan íblástur og er mennandi og gevandi fyri felagið.

Virksemi hjá hjálparbólkunum – teim sjálvbodnu

Hugnaløtur og tiltøk

Tá krabbameinssjúka verður staðfest er vanligt at hava nógvar spurningar. Tørvur á upplýsing, vitan, stuðli og hjálp kann vera stórus. Tað er gott at fáa nógva og góða hjálp frá familju, vinum og fakfólki. Okkara royndir vísa, at tað harafturat hjálpir at hitta onnur í somu støðu og sum hava kent sjúkuna á egnum kroppi. Tí bjóðar felagið fólki at koma í samband við tey sjálvbodnu hjá felagnum, ið hava fingið upplæring frá Krabbameinsfelagnum at veita stuðul, ráð og vegleiðing til onnur í somu støðu og fullum trúnaði práta um tað, ið er tungt at bera.

Tey sjálvbodnu skipa eisini fyri ymiskum tiltøkum so sum hugnaløtum, fyrilestrum, útferðum, gongutúrum, innsavning o.ø. Tiltøkini, sum tey hava havt í 2019 hava verið væleydnað og undirtøkan hevur verið góð:

Týskvøldið 26. februar varð skipað fyri tiltaki fyri kvinnum við bróstkrabba, Umframt hugna og prát helt Poula Patursson, kliniskur dietistur og PHD lesandi áhugaverdan fyrilestur um kost og krabbamein. Millum annað tosaði hon um hvør kostur er góður undir og eftir viðgerð.

Tann 13. mars varð eitt tiltak fyri menn við prostatakkrabba og makum teirra. Umleið 50 fólk komu til tiltakið. Á skránni var prát og hugnalig samvera, umframt at sálarfrøðingurin, Helgi Rasmussen helt áhugaverdan fyrilestur, har hann hugleiddi um tá menn bráðliga mæta álvarsligum mótburði, so sum hættisligari sjúku t.d. krabba í prostata. Eisini kom hann inn á støðuna hjá avvarðandi.

Mánakvøldið 6. mai 2019 varð saman við Hjartabarnið, Cystisk Fibrosu felagnum og Beranum skipað fyri almennum fyrilestri um sorg. Kendi danski fyrilestrarhaldarin, journalisturin og P1 verturin, Esben Kjær, helt fyrilestur um “Sorgen er en kraft”. Esben misti sonin hjá sær av krabbameini fyri sjev árum síðan. Hann hevur arbeitt nógva við evninum sorg, gjørt sjónvarpssendingar, givið út bók, hildið fyrilestrar, luttikið í almenna kjakinum um sorg og um sorg skal staðfestast sum ein sálarsjúka. Fyrilesturinn varð hildin í Auluni í Finsen fyri fullsettum sali.

Sunnudagin 30. mai varð skipað fyri útferð út í Kallsoynna fyri familjum at børnum við krabbameini. Gingið varð niðan á Kallin, umframt at vitjað varð í øllum bygdum í oynni og eisini Kópakonuna. Bæði vaksin og børn hugnaðu sær óført og høvdu ein sera góðan dag.

Tann 6. juni varð skipað fyri hugnakvøldi fyri kvinnum, ið hava ella hava havt bróstkrabba. Umframt hugna hevði Anne Lisa Davidsen úr Lip- og lymfðembólkinum fyrilestur um lymfðem, um nýggjastu vitan og viðgerð fyri lymfðem.

30. september varð skipað fyri einum væleydnaðum hugnakvøldi fyri makum at monnum við prostatakkrabba. Ann Thomsen maki, hevði áhugaverda framløgu um hvussu tað er at vera maki tá sjúka rakar. Tá krabbamein rakar, broytist gerandisdagurin, og tey avvarðandi skulu taka støðu til nógva nýggja viðurskifti, bæði praktisk og kensluliga. Mitt í sorgini og stúranini skal makin hjá tí sjúka hava orkuna til at hjálpa, ugga og fáa gerandisdagin at virka sum best. Stuðul frá makanum hevur alstóran týdning fyri tann, ið er sjúkur, umframt at tað eru nógvar avbjóðingar og krøv til makan. Hóast tann sjúki er vorðin sjúkufriur, verður lívið ikki altíð tað sama sum áður. Ofta eru nógva seinárin at stríðast við. Seinárinini kunnu ávirka bæði tann, ið er ella hevur verið sjúkur og eisini makan. Orkan og kroppsførleikar kunnu vera munandi minni og mistir. Virðini og sosiala lívið kunnu vera broytt. Kynslívið og útsjónin kunnu vera broytt og kunnu í stóran mun verða ávirkað av árinunum.

8. oktober varð hugnaløta á Klaksvíkar Bókasavnið fyri kvinnum, sum hava ella hava havt krabbamein. Maiken Steinberg gjørdi bindiprøvar og allar kvinnur vóru vælkomnar at taka stokkarnar við. Sigrun Heldarskað, sjúkrarøktarfrøðingur og psykoterapeutur hevði fyrilestur um evnið ”tá sjúkan rakar”.

28. oktober varð skipað fyri almennum tiltaki á Hotel Føroyum, har umleið 120 fólk luttóku. Kathrina L. Holm, sálarfrøðingur hevði ein fyrilestur undir heitinum “ Tá krabbameinssjúka rakar” og Margit M. Baadsager legði fram um bókina, sum hon hevur skrivað: “Góða systir – ein dagbók til Annvør”.

30. oktober varð skipað fyri almennum tiltaki um lip- og lymfødum á Krabbameinsfelagnum. Malene Iversen, fysioterapeutur við sergrein í lipødum og lymfødum, ið starvast á Klaksvíkar Sjúkrahúsið, greiddi frá um lip- og lymfødum og um viðgerð av hesum.

2. november varð skipað fyri almennum fyrilestri í Vági. Monu við Reiðlið Nielsen, sjúkrarøktarfrøðingur helt fyrilestur undir heitinum “lívsgóðska hóast avbjóðingar”.

4. november varð skipað fyri stórum almennum tiltaki á Hotel Føroyum um menn og heilsu, við fyrilestrum og tónleiki. Joen Pauli Joensen, Magni Mohr og Uni Arge hildu fyrilestrar. Leif Láadal hevði sofaprát við Hjørleif Hjaltalin, ið hevur verið sjúkur av krabbameini og Martin Joensen sang og spældi nøkur lög. Tiltakið hevði til endamáls at varpa ljós á heilsuna hjá monnum yvirhøvur, og hvussu teir handfara støður, tá sjúka verður staðfest og skal basast. Undirtøkan til tiltakið var stór og afturmeldingarnar vóru jaligar.

Í desember mánaði verður á hvørjum ári skipað fyri jólahugna fyri familjum at børnum við krabbameini. Jólahugin er ein hugnalig løta har familjurnar koma saman. Í ár var jólahugin í Garðahúsinum í Sældarfirði, har umleið 25 fólk, bæði vaksin og børn komu saman til ein góðan bita, prát, hugna og spæl. Familjurnar hugnaðu sær ófært og vóru tey glað og takksom fyri lýtuna og fyri henda móguleikan at hittast.

Umframt at tey sjálvbodnu skipa fyri regluligum fundum, hugnaløtum og størri almennu tiltøkum luttóku umboð fyri tey sjálvbodnu á norðurlendskum samstarvsfundum. Hetta er eitt gott høvi hjá teimum at umboða sjónarmið hjá føroysku krabbameinssjúklingum, umframt at deila og fáa nýggja vitan um sjúku, viðgerð og hjálp fyri seinárin. Eisini geva hesir fundir íblástur og hugskot til nýggj tiltøk og tilboð her heima, umframt vitan um hvørji tilboð eru til krabbameinssjúklingar í hinum Norðurlondunum. Í 2019 luttóku umboð fyri Bót til bata, Undirlívsbólkin og Lymfødembólkin á norðurlendskum fundunum.

Stuðulsátøk, fundir, samstørv og annað virksemi í farna ári

Krabbameinsfelagið setti sjóneykuna á munnrøkt í samband við sjúku og viðgerð av krabbameini

Mikukvøldið 2. oktober var eitt alment tiltak um munnrøkt í samband við krabbameinssjúku og viðgerð. Tiltakið var fyri fólk, sum hava ella hava havt krabbamein, teirra avvarðandi og starvsfólki í heilsuverkinum, sum í sínum starvi koma í samband við krabbameinssjúklingar.

Viðgerð fyri krabbamein er títetur batnað nógv seinastu árin, og alsamt fleiri verða frísk. Hóast nógv liva eitt gott lív eftir sjúku, eru tað tíverri nógv, sum fáa fylgjur av sjúkuni og viðgerðini. Fylgjurnar kunnu vera til stóran ampa, og tær kunnu eisini vísa seg, tá ið long tíð er fráliðin. Ein fylgja, ið er vanlig og sum er til stóran ampa fyri tann sjúka, eru trupulleikar við munninum og tannhaldinum. Muntrupulleikar kunnu koma sum ein fylgja av sjúkuni, ella sum ein fylgja av stráluviðgerð, kemoviðgerð - og ella aðrari medisinskari viðgerð. Góð og røtt munnrøkt til krabbameinssjúk hevur tí sera stóran týdning sum ein liður í at fyribygja muntrupulleikum.

Sigga í Garðastovu, tannlækni greiddi frá um munn- og tannheilsu. Hvørjir muntrupulleikar kunnu standast av sjúku og viðgerð, umframt hvussu ein kann fyribygja nevndu avleiðingum. Jansy Gaardlykke, sjúkrarøktarfrøðingur og dagligur leiðari hjá Krabbameinsfelagnum greiddi frá ritgerð um munnrøkt til krabbameinssjúk, ið hon saman við øðrum hevur gjørt í samband við ískoytisútbúgving til bachelor í sjúkrarøkt í 2018. Leif Olsen, socialráðgevi greiddi frá, hvørjir móguleikar eru fyri at fáa stuðul frá Almannaverkinum til munn- og tantrupulleikar, og hvat lógin

heimilar. Umframt hetta luttók Tjaldurs Apotek við framsýning av vørum til munnrøkt og linnan av árinum. Meira enn 120 fólk luttóku og vóru afturmeldingarnar jaligar.

Ár eftir ár - Metstóður stuðul frá Team Rynkeby Føroyar

Team Rynkeby Føroyar er vælgerðandi súkkulíði við fólk, sum á hvørjum ári sjálvboðin súkkla til París, fyri at savna pening inn til børn við lívshættisligum sjúkum og familjur teirra.

Tá ið Team Rynkeby Føroyar byrjaði á fyrsta sinni í 2014, varð stuðul einans latin børnum við krabbameini og familjum teirra. Hetta er nú broytt, soleiðis at stuðul eisini verður latin til børn við lívshættisligum lungna- og hjartasjúkum. Peningurin, ið kemur inn, fer eisini til at stuðla gransking í omanfyrinevndu sjúkum. Krabbameinsfelagið umsitur peningin, og familjur at børnum við hesum sjúkum og onnur kunnu venda sær til Krabbameinsfelagið at fáa meiri kunning um stuðulsmøguleikar.

Peningurin, sum Team Rynkeby Føroyar savnaði inn í sambandi við túrin til París í 2019, varð handaður Krabbameinsfelagnum, leygardagin 14. september á samkomu í Auluni í Finsen. Innkomna peningaupphæddin var 1.407.000 kr. Vit eru sera takksom fyri stuðulin, ið gevur okkum betri møguleika at stuðla familjum við álvarsliga sjúkum børnum, umframt at veita betri stuðul til gransking. Sí meira um stuðul á síðu 12.

Grannakaffi er meira enn krónur og oyru

Grannakaffi var 15. – 17. mars 2019, fjórða ár á rað. Grannakaffi er ein innsavning og byggir á tað, sum vit føroyingar frammanundan duga serliga væl; at hittast til hugna og vera saman í gaman og álvara. Grannakaffi er eitt gott høvi at gera mun og hjálpa Krabbameinsfelagnum at hjálpa.

Vertirnir, ið sjálvboðin bjóða seg til at hava Grannakaffi bjóða grannum, vinum, starvsfelagum og øðrum á gátt til ein drekkamunn, eitt prátt, eina uppliving ella okkurt heilt annað. Einstaki verturin setur sín dóm á tiltakið. Gestirnir fara á gátt hjá einum granna, vini, bindiklubba, arbeiðspláss, skúlaflokki ella undirhúsi. Gesturin rindar eftir førimuni, í trúnaði og hvør króna ger mun.

Afturmeldingarnar av Grannakaffi eru, at vertir og gestir eru fegnir um høvið at koma saman til hugna og prátt. Meginparturin av vertunum eru fólk, ið hava havt krabbamein tætt inn at lívinum, og fyri tey er Grannakaffi eitt gott høvi at gera mun og hjálpa Krabbameinsfelagnum.

Í 2019 vóru 40 vertir og inn komu góðar 200.000 kr. í stuðli. Talan um eina stórfingna upphædd, sum Krabbameinsfelagið er ómetaliga takksamt fyri, og sum ger stóran mun í arbeiðinum hjá felagnum.

Gongu $\frac{1}{2}$ maraton í Havn og Vágum

Tann 2. juni skipaði ítróttarfelagið Bragdið saman við Krabbameinsfelagnum fyri árliga gongu $\frac{1}{2}$ maraton, sum parti av Atlantic Airways Tórshavn Maraton. Umleið 120 fólk gingu $\frac{1}{2}$ maraton og inn komu kr. 18.950,- í stuðli.

Ítróttarfelagið Frælsi í Vágum skipar árliga fyri eini hálv maraton renning í september. Runnið verður úr Gásadali og til kirkjuna í Sandavági. Umframt vanligu hálv maraton renning, verður eisini skipað fyri gongu $\frac{1}{2}$ maraton og verður hetta gjørt í samstarvi við Krabbameinsfelagið. Í 2019 gingu 454 luttakarar teinin og inn komu kr. 56.000 í stuðli.

Í Krabbameinsfelagnum eru vit takksom fyri at sleppa at vera partur av tiltøkum hjá Bragdinum og Frælsi. At vit soleiðis kunnu gera vart við felagið, umframt at stimbra fólk at ganga. Vit takka hjartaliga fyri stuðulin og øllum, sum hjálptu til og settu tíð av til at standa vakt í samband við tiltøkini.

Spyr.fo og Krabbameinsfelagið halda fram við samstarvinum á fjórða ári

Spyr.fo er spurnatænasta, sum ger skjótar spurnakanningar millum feroyingar á fartelesfonini. Fyri hvønn luttakara letur tann, sum ger kanningin, 4 krónur til Krabbameinsfelagið. Hetta ljóðar kanska ikki av nógvum, men tá ið 400 fólk svara hvørji kanning, verður hetta skjótt til ein munandi stuðul til Krabbameinsfelagið.

Higartil hava gott 5000 feroyingar teknað seg til spyr.fo, og hava til samans 50 túsund ferðir svarað spurnakanningum og soleiðis útvegað Krabbameinsfelagnum stuðul.

62°N langt og útvíðkað samstarvið við Krabbameinsfelagið

Síðan 2017 hevur 62°N vinna stuðlað Krabbameinsfelagnum, soleiðis at hvørja ferð ein fyrirøka ella stovnur keypir ferðaseðil frá 62°N vinnu, fær Krabbameinsfelagið stuðul. Ferðaseðilin kostar ikki nakað eyka fyri tann sum bíleggur, men er hetta ein stuðul sum 62°N vinna letur. Samstarvið er í 2019 endurnýggjað og langt til 2021.

Harafturat hevur 62°N í 2019 víðkað samstarvið við Krabbameinsfelagið, soleiðis at tey sum leiga bil frá 62°N car rental, kunnu stuðla Krabbameinsfelagnum, tá ið tey bíleggja bilin á heimasíðuni hjá 62°N. Tey kunnu lata 50 krónur, 150 krónur ella 300 krónur. Stuðulin er markaður til tiltøk at hjálpa børnum, ið hava foreldur, ið eru sjúk av krabbameini.

Føroyskur krabbameinssjúkni settur í fast starv á Landssjúkrahúsinum

Krabbameinsfelagið fegnast um at Tordis Kristiansdóttir varð sett í starv sum yvirlækni og serlækni í onkologi á Landssjúkrahúsinum frá 1. oktober 2019, hetta hevur verið eitt av fremstu ynskjunum hjá Krabbameinsfelagnum síðani felagið varð sett á stovn.

Tordis Kristiansdóttir er fyrsti serlækni í krabbameinssjúkum, sum er í føstum starvi á Landssjúkrahúsinum. Tað hevur leingi verið eitt ynski hjá Landssjúkrahúsinum og Krabbameinsfelagnum, at vit í Føroyum hava ein serlækna í onkologi í føstum starvi. Hetta var eisini eitt av tilmælunum í Krabbameinsætlanini frá 2009.

Landssjúkrahúsið hevur tó í mong ár havt skipan við konsulentum í onkologi, og síðani 2015 hevur skipanin verið soleiðis, at konsulentar í onkologi frá Ríkissjúkrahúsinum hava havt viðtalur á Landssjúkrahúsinum tveir dagar um vikuna. Royndirnar við hesum skipanum hava verið góðar, men fleiri fyrimunir eru við at hava serlækna í føstum starvi. Eitt nú fer at bera til at taka ímóti fleiri sjúklingum við tað at viðtalur nú vera fimm dagar um vikuna í staðin fyri tveir. Eisini er tað eitt framstig fyri sjúklingar og starvsfólk á seingjardeildunum, at serlækni í krabbameinssjúkum er tøkur allar dagar í vikuni.

Evropeiskt og norðurlandskt samstarv

Norðurlandsku krabbameinsfeløgini savnaðust 4. september 2019 til verkstovu um sosialan ójavna í krabbameini. Kanningar hava staðfest, at ójavnin í krabbameini sæst í allari sjúkugongdini, t.e. hvussu stórir vandin er fáa krabbamein, hvussu tíðliga krabbamein verður staðfest, í viðgerðini, seinfylgjum, tilknýtinum til arbeiðsmarknaðin og hvussu útlitini eru at fáa heilsabót. Eisini er munur á, hvørja krabbameinssjúku, talan er um. Um tað er sjúka, sum nógv fólk fáa ella um tað er meiri sjáldsamt slag av krabbameini.

Kanningar í Danmark, Noregi, Finnlandi og Svøríki vísa greitt, at munurin er stórir. Munurin sæst ikki bara, tá ið talan er um krabbamein, men í allari heilsustøðu. Hóast líka víðfevndar kanningar ikki eru gjørdar í Føroyum, so kunnu vit greitt rokna við, at støðan er tann sama her.

Við stuðli frá m.a. Krabbameinsfelagnum gjørdur Sonja Nielsen og Birna Mohr Joensen granskingarverkætlan við heitinum Stuðul til føroyskar krabbameinssjúklingar: Serligar avbjóðingar í mun til at menna sjúklingagongdina í einum lítlum fjarskotnum oyggjasamfelag.

Á norðurlendsku verkstovuni 4. september greiddi Sonja Nielsen frá granskingarverkætlanini og at tær staðfestu, at tað, sum er týðningarmest at fáa avgreitt í sambandi við sjúkugongdina hjá krabbameinssjúklingum, er:

- at sjúklingasamskipari er, sum tryggjar, at sjúkugongdin er samskipað skipaður stuðul til sjúklingin og tey, sum varða av at allir sjúklingar fáa fylgjara, tá ið teir skulu av landinum í sjúkuørindum skipað endurmenning.

Týðandi er, at meiri verður granskað, eisini á hesum økinum, so at besta grundarlag er fyri at taka røttu avgerðirnar. Alneyðugt er, at vit í Føroyum eisini gera alt vit kunnu, at fortreytirnar og umstøðurnar eru so góðar og líkar sum til ber, tá ið sjúka rakar. Líka mikið hvør støðan hjá tí einstaka er, tá ið talan er um útbúgving og lønarinntøku. Eisini skal stuðulin vera góður, hóast tað er ymiskt, hvønn stuðul sjúklingurin kann fáa frá teimum, sum varða av.

Niðurstøðan á verkstovuni var, at hetta er uppgáva, sum fleiri mugu lyfta í felag – millum onnur politiski myndugleikin, heilsuverk, almannaverk, fakfeløg og sjúklingafeløgini.

Í november vóru umboð frá Krabbameinsfelagnum á fundi í ECL (Association of European Cancer Leagues) í Luxemburg

Ymisk evni vóru á skránni, m.a. fyribyrging av krabbameini. Víst varð á, at 40 % av krabbameinstilburðum kunnu fyribyrgjast, soleiðis at sjúkan ikki uppstendur, umframt at tað hevur týðning at finna sjúku so tíðliga sum møguligt, fyri at sjúkan kann lekjast og fyri at minka um líðing hjá tí sjúka.

Eitt annað evni var sjúka og arbeiðsmarknaður. 43 % av teimum, ið fáa krabbamein eru í millum 15 og 65 ár. Kanningar hava víst, at aftaná 18 mðr. eru bert 64% komin aftur til arbeiðis og fleiri gerast óarbeiðsfør, umframt at fleiri megna ikki í sama mun at taka sær av teimum uppgávunum, ið tey gjørdu áðrenn. Víst var á týðningin av at vegleiða og kunna arbeiðsgevarar, so teir fáa meira vitan um sjúku, viðgerð, seinárin, og um hvussu teir best kunnu stuðla tí sjúka undir sjúku og sjúkufráveru. Kanningar hava víst, at hetta er ein góð hjálp fyri tann sjúka og er við til, at tann sjúki í størri mun megnar sítt arbeiði undir sjúku og eisini at varðveita arbeiði framyvir.

Sexualitetur var eitt annað evnið á skránni. Víst var á, at krabbameinssjúka og viðgerð ávirkar sexualitetin hjá 80% av teimum, ið fáa viðgerð fyri sjúkuna og tað hevur stóran týðning at sjúklingar fáa hjálp og viðgerð fyri henda trupulleika. Víst var á, at 85% av hesum sjúklingum hava tørv á at tosa við heilsustarvsfólk, ið hava fakligan førleika á økinum, umframt at tað hevur stóran týðningin at heilsustarvsfólk hava vitan á økinum, og at tey eru skúlað til at taka sær av hesi uppgávu.

HPV -koppseting – nú eisini til dreingir

Krabbameinsfelagið feignast um, at í 2019 fingur dreingir tilboð um ókeypis koppseting fyri HPV.

Í Føroyum fóru vit undir at koppseta gentur fyri HPV ókeypis tann 1. januar 2009. Byrjað varð við gentum, sum vóru fyltar 14 ár, og seinni varð tilboðið víðkað til gentur niður í 12 ár. Eins og í Danmark fall talið av gentum, ið lótu seg koppseta, ógvusliga í nøkur ár, men nú tykist gongdin verða vend.

Á sumri 2019 fingur dreingir, sum eru 12 ár, tilboð um ókeypis koppseting fyri HPV. Hetta eru vit sera feigin um, tí koppsetingin vísir seg at hava fleiri fyrimunir fyri heilsuna hjá dreingjum eisini, bæði í mun til ávís sløg av krabbameini og aðrar sjúkur. Fleiri av okkara grannalondum hava eisini gjørt av, at tilboðið eisini eigur at fevna um dreingir.

Áheitan á Sirið Stenberg, landsstýriskvinnu í heilsumálum

Tann 4. februar 2019, altjóða krabbameinsdagin sendi Krabbameinsfelagið skriv til táverandi landsstýriskvinnuna í heilsumálum, Sirið Stenberg við áheitan um at virkað so fyri, at nýggj krabbameinsætlan og palliativa økið verða sett á skrá og endurskoðað.

Í áheitanini varð m.a. víst á, at framstig og ábøtur eru gjørd hetta valskeiðið og tað fegnast Krabbameinsfelagið um. Vit takka eisini fyri góðar fundir, prát, vælvild og stuðul í tíðini Sirið hevur sitið í sessinum. Men vit kundu hugsað okkum fleiri framstig og ábøtur. Vit høvdu vónað, og roknað við, at í øllum førum tveir varðar fóru at standa eftir hetta valskeiðið. Annar er ein nýggj og dagførd krabbameinsætlan. Í øllum førum at skjøtul veruliga var settur á tað arbeiðið. Hin varðin er, at umstøðurnar hjá teimum, sum liggja til tað síðsta og hava brúk fyri palliativari umsorgan, vóru á skrá. At økið var eftirsett, endurskoðað og gjørt enn betur.

Arbeiðsbólkur settur at gera hospice tilmæli

Hóast arbeiði við at gera eina nýggja krabbameinsætlan ikki er farið í gond enn, so fegnast vit um at Sirið Stenberg á vári í 2019 setti ein arbeiðsbólk at gera tilmæli um palliatió og hospice. Formaðurin í Krabbameinsfelagnum hevur verið við arbeiðsbólkinum.

Nýtt tilmæli um palliatió handað Kaj Leo Holm Johannesen, landsstýrismanni í heilsumálum

Arbeiðið at gera nýtt hospice tilmæli var ikki liðugt, tá ið nýggja samgongan varð skipað á heysti 2019, men tíbetur tók nýggi landsstýrismaðurin Kaj Leo Holm Johannesen undir við, at arbeiðsbólkurin helt fram og gjørdi arbeiði liðugt, sum Sirið Stenberg hevði sett í verk á vári í 2019.

Álitið varð handað landsstýrismaninum í heilsumálum beint fyri júl í 2019. Durita Tausen, formaður hevur verið við í arbeiðsbólkinum vegna Krabbameinsfelagið. Í álitinum verður mælt frá at gera eitt hospice fyri alt landið. Hetta er grunda á, at tey flestu ynskja, at tað ber til at vera í sínum nærumhvørvi síðstu tíðina. Hildið verður, at tað kann veitast betri tænasta á eini deild á Landssjúkrahúsinum við servitan og stuðulfunktiónum, enn um hospice var ein stovnur fyri seg burtur frá sjúkrahúsinum. Uppskotið er, at deildin verður staðsett á Dronning Aleksandrines Hospital.

Palliativa økið í Føroyum er eyðkent við, at tað er ikki skipað formliga, og at ábyrgdarbýtið tí heldur ikki er nóg greitt. Verandi skipan á palliativa økinum virkar partvíst, men stórir tørvur er á at palliativa tænanstan verður formliga skipað sum ein landsumfevandi tænasta. Ein tænasta har serlækni í palliatió hevur yvirskipaðu ábyrgdina á økinum, og palliativa toymi hevur ábyrgdina av at skipa og samskipa tænanstur til sjúkling og avvarðandi, soleiðis at allir sjúklingar og avvarðandi eru fevnd av somu skipan, óansæð um tey eru á sjúkrahúsi ella í primera heilsugeiranum. Eisini er tørvur á, at økið verður munandi styrkt fíggarliga við meiri starvsfólkaorku umframt øðrum fakførleikum, fyri at lyfta øki upp á eitt hægri støði. Krabbameinsfelagið fegnast um álitið og vónar at tilmælini verða sett í verk eftir tíðarleistinum, ið mælt verður til. Sirið og Kaj Leo, skulu bæði hava tækk fyri teirra lut í, at hetta arbeiðið hevur latið seg gjørt. Tilmælið varð handað við vónini um, at tað fær blíðan byr.

Fund við nýggja landstýrismannin í heilsumálum

Tann 2. desember 2019 var Krabbameinsfelagið á fundi við Kaj Leo Holm Johannesen, landsstýrismann í heilsumálum. KMF kunnaði um felagið og heitti á landsstýrismannin um seta í gongd arbeiði við at gera eina nýggja krabbameinsætlan. Ein nýggj krabbameinsætlan eigur m.a. at leggja dent á fyribygging, seinfylgjur, endurmønning, endurskoðan av sosiallógávuni, pakkaførløb og viðgerðartrygd.

Fundur við Landssjúkrahúsið um skurðviðgerð fyri bróstkrabba

Krabbameinsfelagið var tann 30. oktober 2019 á fundi við Landssjúkrahúsið um nýggju samstarvsavtaluna við Aalborg Sjúkrahús viðvíkjandi skurð – og stráluviðgerð av bróstkrabba, sum var sett í verk 1. januar 2019. KMF vísti á ymisk viðurskipti sum kundu virkað betur. Krabbameinsfelagið hevur hildið, at sjúklingar hava verið nøgdir við viðgerðina í Álborg, men tað

eru tó komin viðurskifti fram, eisini í fjølmiðlunum, har sjúklingar hava verið ónøgdir og at hesi viðurskifti eru týðningarmikil at fáa fram og gjørd betri.

LS vísti á, at tey eru í gongd við at eftirhyggja skipanina og hava gjørt eina nøgdsemiskanning av teimum fyrstu kvinnum, ið vórðu skurðviðgjørðar eftir nýggju avtaluni, og sum vórðu skurðviðgjørðar á Aalborg sjúkrahúsi. Talan er um seks kvinnur. Hesar hava sum heild verið væl nøgdar. Eisini er LS í gongd við at gera eina nøgdsemiskanning av øllum kvinnum, ið eru skurðviðgjørðar í Føroyum seinasta árið, fyri at finna fram til hvat er gott ella minnið gott og um hvat kann gerast betri. Semja var um, at hava ein nýggjan fund fyrst í 2020.

Fundur við Landssjúkrahúsið um at fáa sett ein kliniskan sexolog

Tann 27. august 2019 var Krabbameinsfelagið á fundi við Landssjúkrahúsið við áheitan um at fáa útbúgvandi og sett ein kliniskan sexolog í føroyska heilsuverkinum. Krabbameinsfelagið vísti á, at eitt samfelag, ið veitir sínum borgarum viðgerð fyri sjúkur, ið hava stóra ávirkan á sexologisku heilsuna, eigur eisini at veita sexologiska ráðgeving og veita hjálp til sexuella endurmenning. Landssjúkrahúsið var ikki avvísandi yvirfyri áheitanini frá felagnum og søgdu, at tey fóru at taka hetta við, tá tey fara at viðgera komandi fíggjarlóg fyri sjúkrahúsið.

Nýggj krabbameinsætlan við í samgonguskjalið

Áðrenn nýggja samgongan varð skipað eftir løgtingsvalið 2019, sendi Krabbameinsfelagið skriv við áheitan til flokkarnar, ið samráddust, um at fáa við í samgonguskjalið, at nýggj krabbameinsætlan skal verða gjørd. Krabbameinsfelagið hevur seinastu árin strongt á at fáa gjørt eina nýggja krabbameinsætlan. Í 2009 varð á fyrsta sinni ein krabbameinsætlan gjørd fyri Føroyar og var Krabbameinsfelagið við í hesum arbeiði. Nú tíggju ár seinni, eru fleiri av tilmælunum rokkin. Óvist er, um tey høvdu verið rokkin, hevði ein krabbameinsætlan ikki verið gjørd. Heilsu- og innlendismálaráðið gjørði á vári í 2019 upp, hvussu nógv er komið á skafti í verandi krabbameinsætlan og er tað grundarlag undir at gera eina nýggja krabbameinsætlan. Samgonguflokkarnir tóku undir við, at ein nýggj krabbameinsætlan skal gerast og kom hetta við í samgonguskjalið. Tað fegnast Krabbameinsfelagið um.

Fíggarligur stuðul og stuðul til gransking

Team Rynkeby Føroyar Grunnurin hjá Krabbameinsfelagnum – Fíggarligur stuðul til álvarsliga sjúk børn

Í Føroyum savnar Team Rynkeby Føroyar inn pening til Krabbameinsfelagið, ið verður settur inn á serstaka konto hjá felagnum. Haðani kunnu familjur at børn við lívshættisligum hjarta- og lungnasjúkum og við krabbameini søkja um stuðul.

Í 2019 varð stuðul latin til 13 familjur við sjúkum børnum, umframt at 3 sjúk børn, ið vóru stødd í Danmark á jólum, fingi jólagávur.

Á hvørjum ári fáa børn, ið eru álvarsliga sjúk og stødd í DK á jólum í sjúkuørindum eina jólagávu. Vanliga er tað ein persónur frá Team Rynkeby Føroyar, sum vegna Krabbameinsfelagið handar familjunum gávarnar. Gávan er ein peningagáva, sum tey kunnu nýta at forkela barnið og tey sjálvi við. At tað eru fólk, ið sjálvboðin hava lagt so nógv fyri, at súkkla langa teinin til Paris fyri at savna inn pening til børn, ið eru álvarsliga sjúk og sum handar gávarnar, uppliva familjurnar sum nakað heilt serligt. Familjurnar vísa stórt takksemi og eru rørd yvir at gávan verður handað persónligt.

Í 2019 fór Nýggj Ph.D. verkætlan í gongd um krabbamein í Føroyum við stuðlið frá m.ø Krabbameinsfelagnum

Tann 1. mars byrjaði Marnar Fríðheim Kristiansen, lækni, eina nýggja Ph.D. verkætlan, sum m.a. er stuðlað við peningi frá Krabbameinsfelagnum og peningi, ið er komin inn frá Team Rynkeby Føroyar. Tilsamans kr. 700.000,-. Verkætlanin strekkir seg yvir 3 ár, og er eitt samstarv millum Fróðskaparsetur Føroya, Landssjúkrahúsið og Ílegusavnið.

Endamálið er at lýsa krabbamein í Føroyum bæði yvirskipað, men eisini í smálutum, eitt nú at kanna samband millum krabbamein og aldur, bústað, sosialar umstøður, broytingar gjøgnum tíðina og hvussu krabbamein tyrpist innan familjur. Barnakrabbamein hevur eitt serligt fokus í verkætlanini, og endamálið er at gera eina yvirskipaða lýsingina av barnakrabbamein í Føroyum og harumframt at gera serstakar kanningar innan barnakrabbamein.

Hetta er fyrsta stig í eini størri ætlan um at menna gransking innan krabbamein í Føroyum og at fáa eina savnandi granskingarstrategi innan hetta økið. Hendan verkætlan fer at slóða veg fyri komandi verkætlanum, tí skráirnar verða gjørdar meira brúkarar og verða valideraðar í hesi verkætlan. Umframt ta sjálvsøgdu vitan um krabbamein, ið tørvar er á við atlit til at leggja ætlanir og fyrirbyggja, fer granskingarverkætlanin at viðføra økta vitan, sum fer at føra við sær heilsu fyrirumir fyri fólk.

Stuðul til tvørfakliga útbúgving innan barnapalliatión

Í 2019 stuðlaði Krabbameinsfelagið við peningi frá Team Rynkeby Føroyum tveimum sjúkrarøktarfrøðingum, ið fóru undir eina tvørfakliga eftirútbúgving innan barnapalliatión. Hetta er ein norsk útbúgving, ið tekur eitt ár. Tað er fyrstu ferð, at nakar í Føroyum tekur útbúgving innan barnapalliatión. Í Krabbameinsfelagnum eru vit feigin um, at tær eru farnar undir hesa útbúgving, ið fer at koma føroyskum familjum, ið hava børn, ið tørva palliatión til góðar.

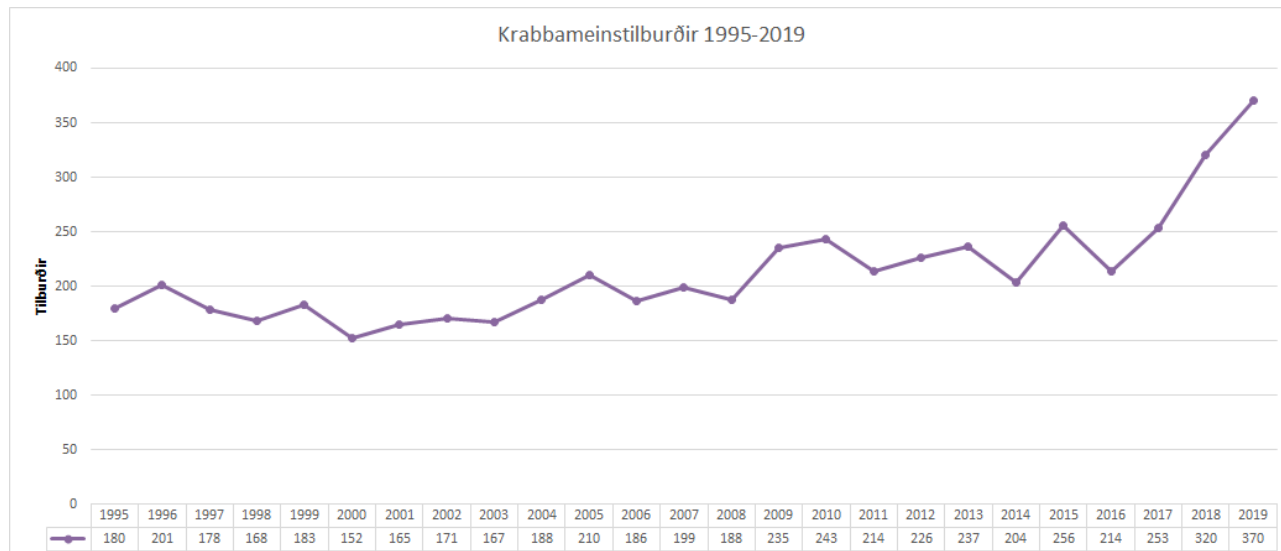
Hjálpargrunnurin hjá Krabbameinsfelagnum

Krabbameinssjúklingar kunnu fáa fíggarligan stuðul úr Hjálpargrunninum hjá Krabbameinsfelagnum. Stuðul kann verða veittur til sjúkligar, sum innanfyri seinastu tvey árin hava verið í viðgerð fyri krabbamein og sum eru búsitandi í Føroyum. Í 2019 fingi 24 fólk stuðul úr Hjálpargrunninum.

Krabbameinshagtøl

Talan er um fyribils tøl, sum skulu takast við fyrivarni!

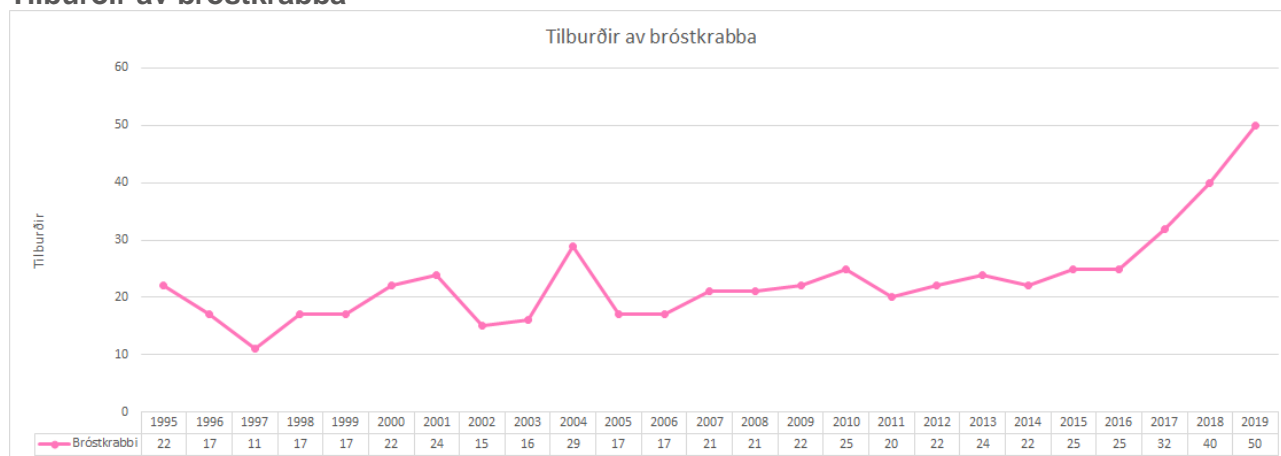
Krabbameinstilburðir í Føroyum árin 1995 – 2019

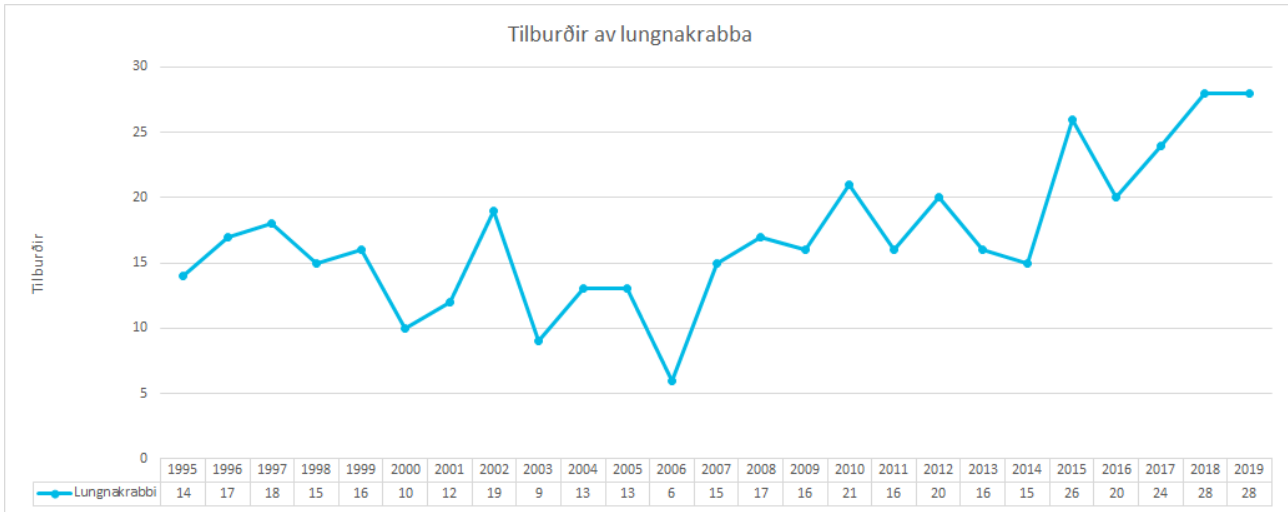
Tilburðir av prostatakrabba

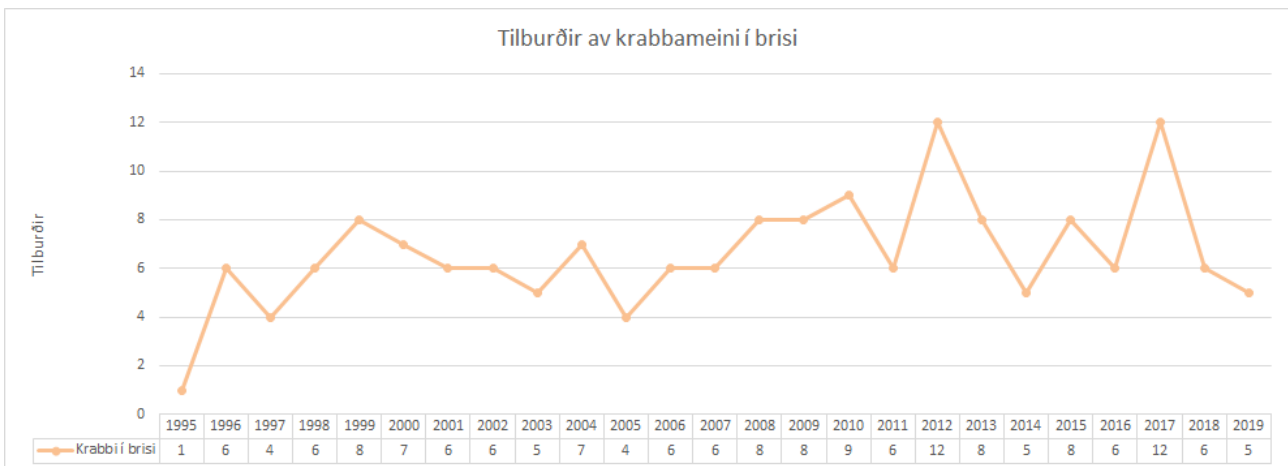
Tilburðir av bróstkrabba

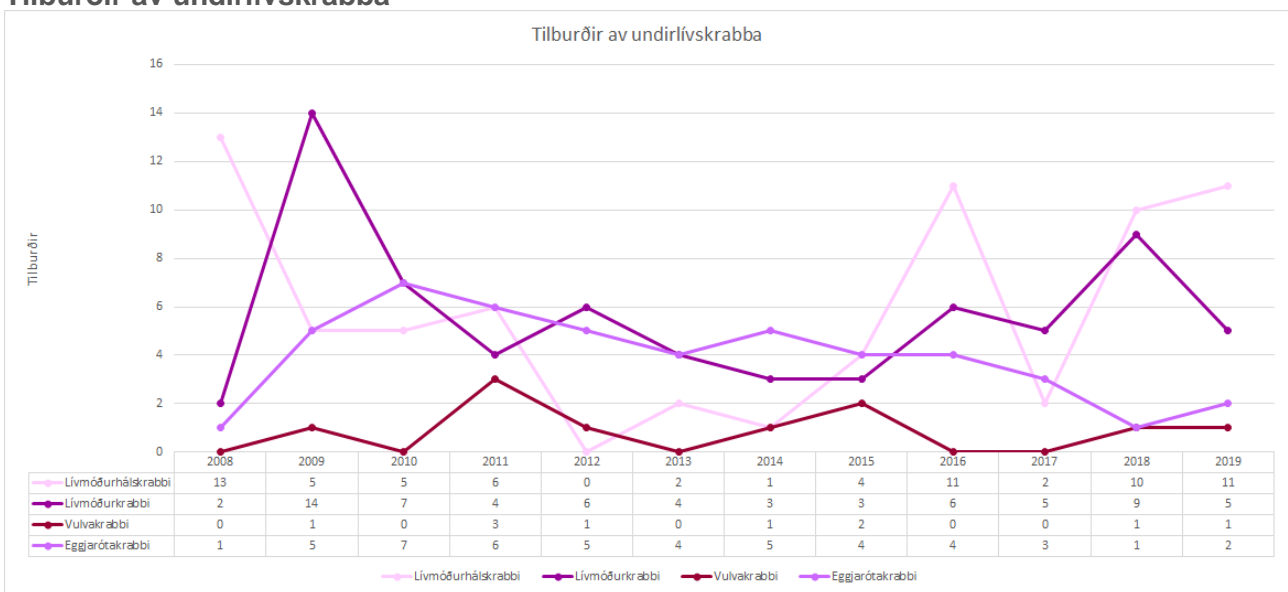
Tilburðir av lungnakrabba

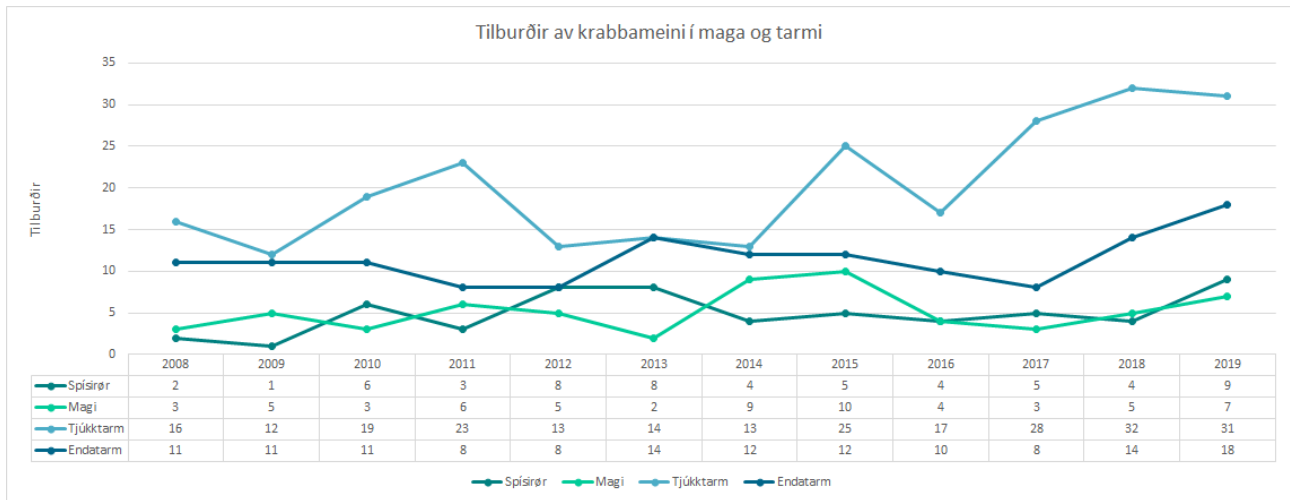
Tilburðir av krabbameini í brisi

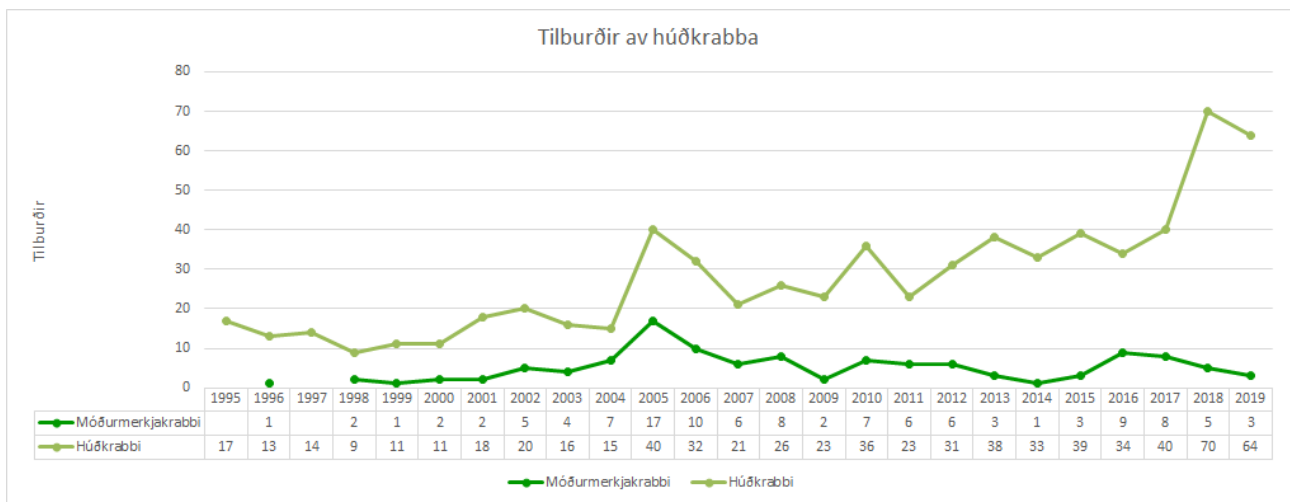
Tilburðir av undirlívskrabba

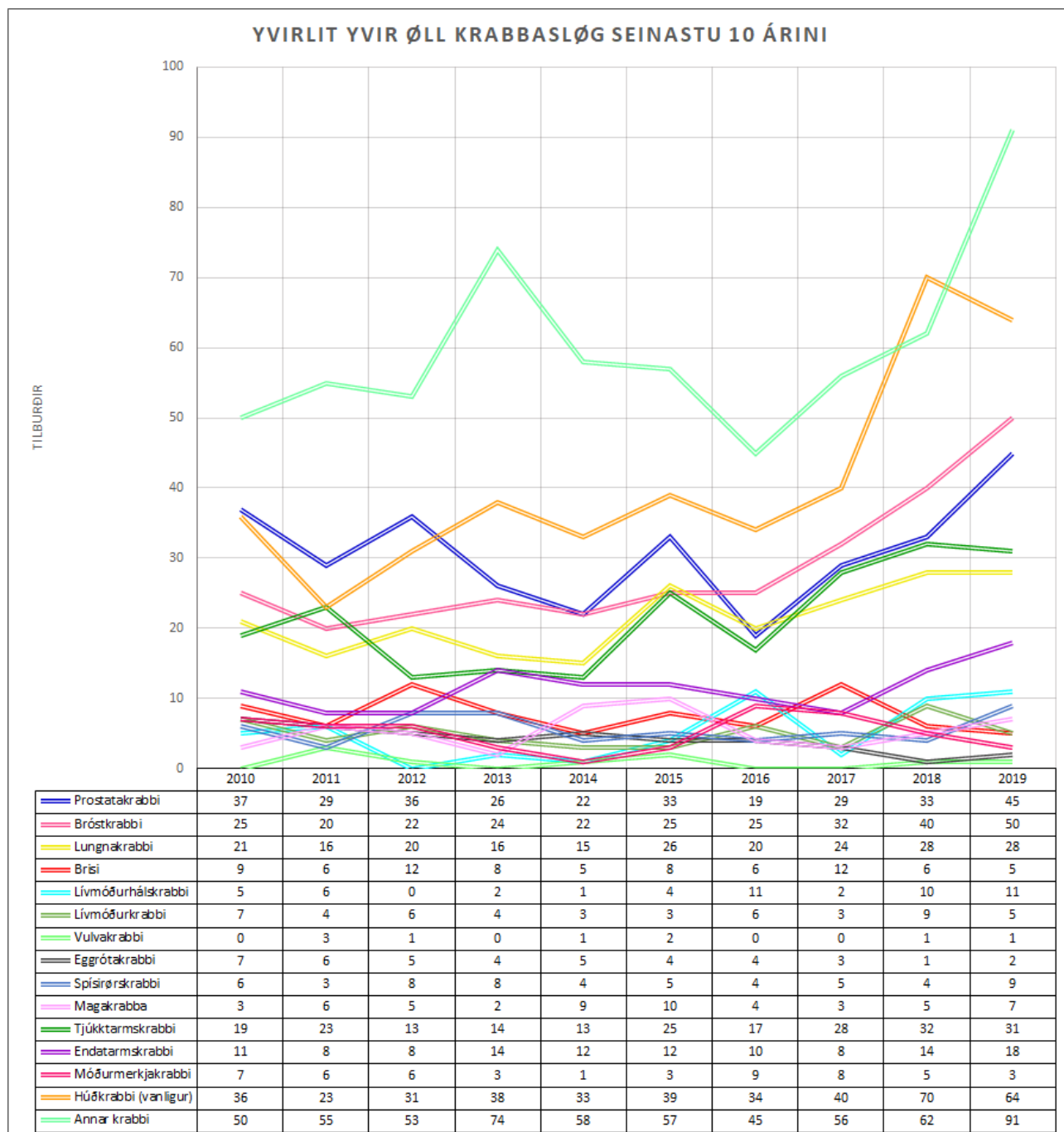
Tilburðir av krabba í maga og tarmi

Tilburðir av húðkrabba

Yvirlit yvir ðll krabbaslög seinastu 10 árinu

Krabbameinstilburðir í Føroyum seinastu 10 árin

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Prostatakrabbi	37	29	36	26	22	33	19	29	33	45
Bróstkrabbi	25	20	22	24	22	25	25	32	40	50
Lungnakrabbi	21	16	20	16	15	26	20	24	28	28
Brisi	9	6	12	8	5	8	6	12	6	5
Lívmóðurhálskrabbi	5	6	0	2	1	4	11	2	10	11
Lívmóðurkrabbi	7	4	6	4	3	3	6	3	9	5
Vulvakrabbi	0	3	1	0	1	2	0	0	1	1
Eggrótakrabbi	7	6	5	4	5	4	4	3	1	2
Spísirørskrabbi	6	3	8	8	4	5	4	5	4	9
Magakrabba	3	6	5	2	9	10	4	3	5	7
Tjúkktaarmskrabbi	19	23	13	14	13	25	17	28	32	31
Endatarmskrabbi	11	8	8	14	12	12	10	8	14	18
Móðurmerkjakrabbi	7	6	6	3	1	3	9	8	5	3
Húðkrabbi (vanligur)	36	23	31	38	33	39	34	40	70	64
Annar krabbi	50	55	53	74	58	57	45	56	62	91
Samanlagt	243	214	226	237	204	256	214	253	320	370

Hagtøl

Kelda: Landssjúkrahúsið

Krabbameinsskráseting Føroya, Medisinski depilin.

NORDCAN <http://www-dep.iarc.fr/NORDCAN/DK/frame.asp>